

Η αυτόνομη ζαπατιστική εκπαίδευση: τα μικρά σχολεία των “από κάτω” του Raúl Zibechi

Ανάκτηση από [Upside Down World](#)

Μετάφραση: Θοδωρής Σάρας

Πρωτογενής πηγή: [La Jornada](#)

Υπάρχει ένα πριν και ένα μετά του “Μικρού Ζαπατιστικού σχολείου” του πρόσφατου κι αυτού που θα ακολουθήσει. Θα είναι μία αργή, διάχυτη επιρροή, που θα γίνει αισθητή σε μερικά χρόνια αλλά θα πλαισιώσει τη ζωή των από κάτω για δεκαετίες. Αυτό που βιώσαμε ήταν μία μη-θεσμική εκπαίδευση, όπου το εκπαιδευτικό υποκείμενο είναι η κοινότητα. Μία πρόσωπο με πρόσωπο αυτο-εκπαίδευση· μαθαίνοντας με το πνεύμα και με το σώμα, όπως θα έλεγε κι ο ποιητής.

Πρόκειται για μία μη-παιδαγωγική που εμπνέεται από την κουλτούρα των χωρικών: επιλέγουμε τους καλύτερους σπόρους, τους σκορπίζουμε στο

γόνιμο έδαφος και ποτίζουμε τη γη ώστε να παραχθεί το θαύμα της βλάστησης, που ποτέ δεν είναι σίγουρο αλλά ούτε μπορεί να σχεδιαστεί.

Το Μικρό Ζαπατιστικό Σχολείο, για το οποίο περισσότεροι από χίλιοι φοιτητές πήγαν στις αυτόνομες κοινότητες, ήταν ένας διαφορετικός τρόπος μάθησης και διδασκαλίας, χωρίς αίθουσες ή μαυροπίνακες, χωρίς δασκάλους ή καθηγητές, χωρίς curriculum ή τίτλους σπουδών. Η αληθινή μάθηση ξεκινάει με τη δημιουργία του κλίματος της αδελφοποίησης (*hermanamiento*) ανάμεσα στην πολλαπλότητα των υποκειμένων, που προηγούμενα διαιρούνταν ανάμεσα σε έναν εκπαιδευτή με εξουσία και γνώση, και τους αδαείς μαθητές στους οποίους πρέπει να ενσταλλαχτεί η γνώση.

Μεταξύ των πολλών μαθητειών, που είναι αδύνατο να συνοψίσω σε μερικές γραμμές, θα ήθελα να δώσω έμφαση σε πέντε πλευρές, ίσως επηρεασμένος από τη συγκυρία που διασχίζουμε στο νότο της ηπείρου.

Η πρώτη είναι ότι οι Ζαπατίστας νίκησαν τις κοινωνικές αντιεξεγερτικές πολιτικές, που θεμελιώνουν οι από πάνω για να διαιρέσουν, να αφομοιώσουν και να υποτάξουν τους λαούς που εξεγείρονται. Δίπλα σε κάθε Ζαπατιστική κοινότητα βρίσκονται κοινότητες που σχετίζονται με την κακή κυβέρνηση με τα μικρά τσιμεντόσπιτα, που λαμβάνουν πιστοποιητικά μετρητών (cash certificates) και εργάζονται σκληρά στη γη. Χιλιάδες οικογένειες υποκύπτουν, κάτι κοινό παντού, και αποδέχονται δώρα από τους από πάνω. Αλλά αυτό που είναι αξιοσημείωτο και εξαίρεση είναι ότι κάποιες άλλες χιλιάδες οικογένειες συνεχίζουν να προχωράν χωρίς να αποδέχονται οτιδήποτε.

Δεν γνωρίζω άλλη διαδικασία σε ολόκληρη τη Λατινική Αμερική, ικανή να ουδετεροποιεί τις κοινωνικές πολιτικές. Αυτό είναι το κύριο προτέρημα του ζαπατισμού, που έγινε κατορθωτό με τη μαχητική σταθερότητα, την πολιτική καθαρότητα και την αδιάκοπη ικανότητα για θυσία. **Αυτό είναι το πρώτο μάθημα: είναι δυνατό να νικήσεις τις κοινωνικές πολιτικές.**

Το δεύτερο μάθημα είναι η αυτονομία. Χρόνια πριν ακούγαμε λόγους για την αυτονομία από τα

πιο διαφορετικά κινήματα, κάτι πολύ αξιόλογο σίγουρα. Στους αυτόνομους δήμους και τις κοινότητες που συγκροτούν το *καρακόλε* της Morelia, μπορώ να βεβαιώσω ότι οικοδομούν την αυτόνομη οικονομία, υγεία, εκπαίδευση κι εξουσία: με άλλα λόγια, μία ακέραρη αυτονομία που περιέχει όλες τις πλευρές της ζωής. Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι το ίδιο συμβαίνει και στα άλλα τέσσερα *καρακόλε*.

Μερικά λόγια για την οικονομία, ή την υλική ζωή: οι οικογένειες των κοινοτήτων δεν “αγγίζουν” την καπιταλιστική οικονομία. Πολύ δύσκολα προσεγγίζουν την αγορά. Παράγουν όλη την τροφή τους, στην οποία περιλαμβάνεται και μία καλή δόση πρωτεϊνών. Αγοράζουν ό,τι δεν παράγουν (αλάτι, λάδι, σαπούνι, ζάχαρη) στα ζαπατιστικά μαγαζιά. Αποταμιεύουν το οικογενειακό και κοινοτικό πλεόνασμα, που βασίζεται στην πώληση του καφέ. Και όταν υπάρχει ανάγκη, για την υγεία ή για τον αγώνα, πουλάνε κάποιο κομμάτι του.

Η αυτονομία στην εκπαίδευση και στην υγεία ελέγχονται από την κοινότητα. Η κοινότητα εκλέγει εκείνους που θα διδάξουν τους γιούς και τις κόρες της και εκείνους που θα φροντίσουν για την υγεία τους. Υπάρχει ένα σχολείο σε κάθε κοινότητα, και στο κέντρο υγείας συνεργάζονται οι μαίες με τους ορθοπεδικούς και εκείνους που ειδικεύονται στα ιατρικά φυτά. Η κοινότητα τους συντηρεί όλους, όπως συντηρεί και τις αρχές της.

Το τρίτο μάθημα σχετίζεται με τη συλλογική εργασία. Όπως λέει ο *Votán*: “η συλλογική εργασία είναι ο κινητήριος μοχλός της διαδικασίας”. Οι κοινότητες έχουν τις δικές τους γαίες χάρη στην απαλλοτρίωση των απαλλοτριωτών τους, το πρώτο αναπόφευκτο βήμα για τη δημιουργία του νέου κόσμου. Οι άντρες και οι γυναίκες έχουν τις δικές τους συλλογικές εργασίες και χώρους.

Η συλλογική εργασία είναι ένα από τα θεμέλια της αυτονομίας, οι καρποί της οποίας συνήθως διαχέονται στα νοσοκομεία, τις κλινικές, την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, για την ενίσχυση των δήμων και των συμβουλίων της καλής διακυβέρνησης. Τίποτα από όσα έχουν γίνει δεν θα ήταν δυνατά χωρίς τη συλλογική εργασία, των ανδρών, των γυναικών, των κοριτσιών και των μεγαλύτερων.

Το τέταρτο θέμα αφορά την νέα πολιτική κουλτούρα, που έχει τις ρίζες της στις οικογενειακές σχέσεις και διαπερνά ολόκληρη τη ζαπατιστική “κοινωνία”. Οι άντρες συνεργάζονται στην οικογενειακή εργασία που συνεχίζει να επιβαρύνει τις γυναίκες: αναλαμβάνουν τη φροντίδα των παιδιών όταν οι γυναίκες αφήνουν την κοινότητα για την εργασία τους στις αρχές. Οι σχέσεις γονιών παιδιών στηρίζονται στη στοργή και το σεβασμό, σε ένα γενικό κλίμα αρμονίας και καλού χιούμορ. Δεν παρατήρησα ούτε μία απλή πράξη βίας ή επιθετικότητας στο σπίτι.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ζαπατίστας είναι νέοι ή πολύ νέοι, και υπάρχουν πολλές γυναίκες όπως και άνδρες. Η επανάσταση δεν μπορεί χωρίς τους πολύ νέους, και αυτό δε σηκώνει καμία συζήτηση. Αυτοί που κυβερνούν υπακούν και αυτό δεν είναι απλά μια κουβέντα. Αυτοί καθορίζουν το σώμα, που είναι ένα ακόμα κλειδί της νέας πολιτικής κουλτούρας.

Ο καθρέφτης είναι το πέμπτο σημείο. Οι κοινότητες είναι διπλοί καθρέφτες: στους οποίους μπορούμε να δούμε τους εαυτούς μας και να τους εξετάσουμε. Όχι το ένα ή το άλλο αλλά βλέποντας τους εαυτούς μας ταυτόχρονα τους εξετάζουμε. Σε αυτό το πήγαινε έλα, μαθαίνουμε να δουλεύουμε μαζί, να κοιμόμαστε και να τρώμε κάτω από την ίδια στέγη, στις ίδιες συνθήκες, χρησιμοποιούμε την ίδια τουαλέτα, βαδίζουμε στις ίδιες λάσπες και γινόμαστε μούσκεμα από την ίδια βροχή.

Είναι η πρώτη φορά που ένα επαναστατικό κίνημα φέρει μία εμπειρία σαν και αυτή. Μέχρι τώρα η μάθηση ανάμεσα στους επαναστάτες αναπαρήγαγε τα ακαδημαϊκά μοντέλα των διανοούμενων, με την παγωμένη διαστρωμάτωση σε από πάνω και από κάτω. Αυτό είναι κάτι άλλο. Μαθαίνουμε με

το πετσί και τις αισθήσεις μας.

Τέλος υπάρχει το ζήτημα της μεθόδου ή της μορφής εργασίας. Ο EZLN γεννήθηκε στην ύπαιθρο με μία συγκέντρωση, που αντανακλούσε τις κάθετες και βίαιες σχέσεις που επιβάλλονταν από τους γαιοκτήμονες. Έμαθαν να εργάζονται από οικογένεια σε οικογένεια και μυστικά, καινοτομώντας στον τρόπο εργασίας των αντισυστημικών κινημάτων. Όταν ο κόσμος μέρα με τη μέρα, μοιάζει ολοένα και περισσότερο με στρατόπεδο συγκέντρωσης, οι μέθοδοι τους μπορούν να είναι πολύ χρήσιμες για όλους εμάς που συνεχίζουμε να συμμετέχουμε στη δημιουργία ενός νέου κόσμου.